

VANITĂȚI DIN VIITOR

Autor: Diana-Elena Moldoveanu | 23 iunie 2023

Între 8 iunie și 10 august, *The H Gallery* din București găzduiește expoziția intitulată „Teoria recapitulării”, aparținând artistului Ștefan Ungureanu. Titlul trimite la legea propusă de biologul german Ernst Haeckel, care, în anii 1860, a formulat o teorie a evoluției conform căreia stadiile de dezvoltare ale unui embrion sunt o reluare cronologică a formelor evolutive inferioare ale speciei respective. Rezumată prin sintagma „ontogeneza recapitulează filogeneza”, ipoteza lui Haeckel a fost discreditată de studiile empirice de la începutul secolului XX, ceea ce nu împiedică, însă, așa cum vedem în expoziția de față, transfigurarea temei printr-o simbolistică artistică.

Interesul suscitată de expoziție provine din capacitatea de îmbinare a unor aspecte personale și particulare din viața artistului cu o reflecție despre teme care vizează în mod direct condiția umană. Pe de o parte, expoziția își ancorează sursa de inspirație în recenta experiență de tată a artistului, activând resorturile pentru transpunerea legii lui Haeckel într-o meditație asupra ciclului de renaștere (recapitulare) a vieții. Pe de altă parte, diversitatea formelor sub care viața se poate perpetua în interiorul unei singure specii conduce către întrebări ce vizează cauza formală a evoluției vieții. De la craniul de neandertal la mâna bionică, saltul este unul de ordin calitativ, iar în expoziția lui Ștefan Ungureanu, această transformare este surprinsă dintr-o perspectivă futuristă, în care tehnologia și controlul uman (sau extraterestru) ating cote paroxistice.

Compozițiile prezintă omul ca pe o lucrare de laborator, descompus și recompus după bunul plac, sub asumția unui reduționism psihofizic. Uneori un craniu sau o mână, alteori un întreg schelet uman întâlnesc ochiul privitorului de pe stativele reci și lugubre ale dioramelor în care exponatele sunt așezate. Este un muzeu într-un muzeu, în care paradigma matematică a omului de știință domină, iar studiul vieții nu se rezumă decât la stabilirea unor relații între moleculele din corpul uman, dintre care cea mai de bază devine, ca un indiciu subtil al servituții omului față de plăcere, faimoasa moleculă de serotonină. Viitorul aparține astfel unui *homo technologicus* dezrădăcinat și închis într-un univers absolut condiționat de pulsiunile sale cele mai mărunte.

Atmosfera care se degajă din tablourile artistului este una rece și detașată, de un frig parcă desprins din poemele bacoviene. Privind exponatele, spectatorul nu vede decât moarte, însă dacă în naturile moarte medievale – cu care sunt comparate compozițiile lui Ștefan Ungureanu în pliantul expoziției – vanitățile sunt întotdeauna însoțite de o notă poetică, prin amplasarea unor cărți, flori sau a altor obiecte personale, vanitățile viitorului nu au nimic din caracterul evocator al acestora, iar vidul lăsat în urmă de moarte este surprins în starea sa cea mai pură.

O vanitate din perspectivă tehnologică le amintește tehnofuturiștilor care speră la eliberarea umanității de toate suferințele prin tehnologie – suferința ultimă fiind moartea – că năzuințele lor utopice nu vor reuși să transceadă condiția structurală de mortalitate a naturii umane, indiferent de schimbările la care aceasta va fi supusă. Pe de altă parte, expoziția propune o reflecție estetică asupra modului în care se va petrece și va fi portretizată moartea în viitor. Dacă în trecut moartea era concepută ca prag către migrarea către altă dimensiune, iar sensul acestei etape se reflecta într-un ceremonial cu o puternică încărcătură simbolică, într-o lume lipsită de metafizică, fenomenul morții rămâne o banalitate deposedată de sens, supusă legilor științei. Într-un moment în care tehnologia pare să dea peste cap concepțiile cele mai fundamentale despre lume, expoziția lui Ștefan Ungureanu ne atrage atenția asupra impactului pe care ea îl are nu numai asupra vieții, dar chiar și a morții.